

Mihailo Kandić

"GLOBALNO SELO, 10 SAVREMENIH UMETNIKA IZ SRBIJE I CRNE GORE"

Kanada, Vinipeg, Galerija KenSegal, septembar 2006.

I za ove izložbe stoji, kao finansijer, jedna neobična institucija, kragujevački "Šumadijski kulturni centar", ali se spontano nameće, kao prvo pitanje, odakle Šumadinci i Crnogorci u dalekoj Kanadi, drugoj zemlji u svetu po veličini teritorije?

To je malo duža priča, ali ćemo pokušati da je, uprkos njenoj ekskluzivi, svedemo u najkraće okvire.

Elem, agilni slikar Momir Knežević, koji živi u Kragujevcu, u Srbiji dakle, a predaje na Fakultetu umetnosti koji je, zbog događaja iz 1999. na Kosmetu preseljen iz glavnog grada južne srpske pokrajine, Prištine, u nedalek Zvečan, predložio je još 2000. godine jednu drugu, sličnu izložbu šumadijskih umetnika (i slikara i vajara, za razliku od kanadske postavke na kojoj su samo slikari i grafičari), i dogovorio je sa tadašnjim Jugoslovenskim kulturnim centrom u Parizu. Ali, 5. oktobra 2000. u Srbiji se dogodila "mirna", "demokratska revolucija", mnoge stvari su se promenile pa i rukovodstvo Kulturnog centra u Francuskoj. Poništeni su svi njegovi dogovori među kojima je bila i izložba šumadijskih umetnika, koju je uveliko selekcionisao Mihailo Kandić, likovni kritičar iz Kragujevca (autor šest godina kasnije izložbe u Kanadi). Trebalo je još da obavi završni izbor radova umetnika iz Kragujevca, Gornjeg Milanovca, Aranđelovca, Smederevske palanke, Velike Plane i nekoliko gradova Šumadije, i da završi tekst za katalog. No, trud nije bio sasvim uzaludan pošto je deo selekcionisanih radova izložen u Nišu 2002. godine.

Krajem naredne godine, 2003, u Kragujevcu je osnovan nevladin "Šumadijski kulturni centar", koji će sledeće dve godine stajati iza tridesetak izložbi šumadijskih umetnika priređenih od Sombora, Apatina i Subotice u Srbiji, do Podgorice, Svetog Stefana i Hercegnovog u Crnoj Gori. Pošto su ovim izložbama zadovoljene lokalne izložbeno-galerijske ambicije grupe od dvadesetak umetnika sa teritorije tadašnje Državne zajednice Srbije i Crne Gore, među kojima su dobitnici nagrada na Bijenalu akvarela u Zrenjaninu, ili na međunarodnim manifestacijama u Kraljevu, Nikšiću, Smederevu, Knežević je obnovio staru ideju, da se realizuje prva izložba u inostranstvu. I gde bi se ova izložba sada održala

nego u Kanadi, u kojoj se 1997. nastanio slikar Miloš Milidrag, koji je od 1994. do odlaska izlagao sa Kneževićem i nekolicinom šumadijskih i crnogorskih umetnika, najpre u okviru Grupe 18–18 (dok se nije ugasila 1996). Odlaskom Milidraga u Kanadu, u provinciju Manitoba, kontakti nisu prekinuti i, da sasvim skratimo ovu storiju, 2006. dogodila se izložba srpsko–crnogorskih umetnika u jednoj od galerija Vinipega, grada sa preko 6 stotina hiljada stanovnika.

Sama izložba je, da ponovimo, autorski projekt likovnog kritičara Mihaila Kandića. On nije imao mnogo prostora da se razmahne jer mu je, na primer, na raspolaganju stajalo deset umetnika koje nije sam odabrao. No, postojali su i drugi preduslovi izložbe koji su u mnogome ograničavali selektora, čak i taj da se dela moraju prilagoditi avio transportu.

Transport je, pak, remek–delo Kneževića, koji se sa celom izložbom uputio u Kanadu, na njeno otvaranje. Pedesetak slika, grafika i crteža spakovao je kao svoj prtljag, pošto je za taj nesvakidašnji bagaž nabavio specijalan kufer sa tvrdim i čvrstim stranicama, ponevši istovremeno i 150 kataloga izložbe teških 23 kilograma. Seo je u avion u Beogradu, predsedao u severnoj Evropi, i za 24 sata obreo se kod svog domaćina u Vinipegu.

Izložba je 7. septembra 2006. otvorena pod nazivom "Globalno selo, 10 savremenih umetnika iz Srbije i Crne Gore", koji je u skladu sa otvorenim kontekstom njenog autora o ostvarenju proročanstva Maršala Makluana (poreklom iz Vinipega!) o sve manjim planetarnim udaljenostima, ma gde se nalazili. Postavka nije bila uobičajena, jer je nastojala da što bolje informiše i edukuje posetioce od kojih mnogi nisu znali ni gde se nalaze Srbija i Crna Gora. Zato su pored slika i crteža Snežane Grozdanović, Slobodana Jelesijevića, Nebojše Jocića, Momira Kneževića, Olivere Ristić, Nenada Ristovića, Žarka Vučkovića, grafičara Bojana Otaševića i Zorana Todora (svi ovi umetnici žive i rade u Srbiji), i Sretena Nikčevića (Crna Gora), postavljene mape sveta i nekadašnje države Jugoslavije na kojima su istaknute teritorijalne granice Srbije i Crne Gore, koje su u vreme pripremanja izložbe još bile u jednoj državi. Uz kraći informativni tekst vlasnika galerije, Ken Segala, na engleskom je izložen i tekst autora izložbe "Transnacionalne moći umetnosti", prenet iz kataloga, vizuelno obogaćen ilustracijama radova svih 10 umetnika.

Izložba je inače skup različitih poetika (sva dela su nastala u tradicionalnim slikarskim, crtačkim i grafičkim tehnikama). Nije bila predmet usko stilističkih, tematskih ili nekih još čvršćih

konceptata, ako sve to već nije objedinila čvrsta zajednička želja svih aktera ovog projekta da se realizuje. I to zaista svih, od prevodioca kataloškog teksta sa srpskog na engleski, Đorđa Milidraga, sina slikara Miloša Milidraga bez koga inače ove izložbe ne bi ni bilo, slikara koji je afirmaciju stekao još u "staroj" Jugoslaviji, izlažući pre 1990. na sarajevskim Dokumentima, jugoslovenskom pandanu Dokumentima u Kaselu ili venecijskom Bijenalu, pa do umetnika i autora ove izložbe koji su se adaptirali i na najneobičnije uslove ne bi li se izložba uopšte ostvarila. Pristali su čak i na bizarnu anticipaciju da je nedovoljno reprezentativna kako za njene aktere tako i za publiku.

Pa ipak, noćurno slike na/u papiru Snežane Grozdanović (1970), rasprisanost minijatura Slobodana Jelesijevića (1951), dečiji crtež Nebojše Jocića (1963), koncept idealnog predela Momira Kneževića (1949), senzualan kolorizam Sretena Nikčevića (1957), gigantski portreti u bojenoj litografiji Bojana Otaševića (1973), ekspresionistički kolorizam Olivera Ristić (1971), lepota slikane materije Nenada Ristovića (1965), tehnika suve igle Zorana Todora (1959) i znakovni radikalizam Žarka Vučkovića (1963) privukli su opštu pažnju, kako medija i kritike, tako publike i kolekcionara. Izložba je Kanadane povezala sa njima egzotičnim krajevima, potpuno nepoznatim i neodređenim i nakon izložbe jer se ona nije bavila demografijom, ili geografijom, već umetnošću, upravo onim što je imenovalo izložbu, umetnošću koja je, po definiciji, generalno bliska kao jedna od retkih pozitivnih paradigmi globalizma. U Kanadi, tvrdi Knežević nakon jednomesečnog boravka, zna se za Jugoslaviju (čiji simbolički autoritet se kod nas, u Srbiji, postepeno oporavlja posle višegodišnjih ostraćenih naracija), ali su pojam Srbija i sve njene izvodice, naročito njeno situiranje na geopolitičkoj mapi sveta, ogroman problem (na nivoima našeg poimanja Vinipega, bilo koje od provincija u Kanadi čije su teritorije veće od Evrope, ili neverovatnih hiljadukilometarskih rastojanja koja se jedino avionima mogu dostići, kanadskih normalnih temperatura od minus trideset stepeni i slično, da ne spominjemo naše savršeno nepoznavanje kanadske kulture i umetnosti ako se izuzmu pojedini pokanađeni srpski umetnici).

Uprkos svemu tome, izložba je naročito dobro propraćena medijski, neuobičajeno dobro za njenu očajnu medijsku sudbinu u Srbiji (iako je bila jedna od vrlo retkih kolektivnih izložbi iz Srbije, ili Crne Gore, u Kanadi, možda i prva). Dobila je tri iscrpne kritike u lokalnim novinama, redovno je reklamirana u kulturnim dodacima, a na TV Vinipegu u udarnom dnevniku posvećeno joj je preko dva minuta, više nego istovremenoj izložbi u susjednoj galeriji sa zvučnim svet-

skim imenima, među kojima je bila i nekadašnja pionirka beogradskog bodi arta Marina Abramović.

U ovim kontaktima stečeno je dragoceno iskustvo: kanadska publika, pa i kolekcionari, ne samo radoznali ili slučajni kupci, u likovnom delu preferiraju viđeno, prepoznato. Apstrakcija i svi drugi oblici manje komunikativnih konceptata, naročito sve vrste "mentalne" umetnosti, jednostavno nemaju publiku. Zato je i prodaja, "biznis" kao obavezna komponenta svake izložbe u galeriji KenSegal, protekla u ovakvom maniru: mimetička dela našla su kupca (figura, portret, pejzaž), apstraktniji radovi nisu, i nove vlasnike dobilo je 26 eksponata, sa cenama između 450 dolara za grafički list, i 1.500 za sliku u tehnici ulja na platnu.

Kritiku je inače najviše animirala ideja autora izložbe o "transnacionalnim moćima umetnosti". Stejsi Abramson (nedeljnik "Aptounjn") ističe "da su dela stilski povezana u koncept globalnog sela kulturnog gurua Maršala Makluana", da je "ova izložba dizajnirana da pokaže da umetnost ne pozna je granice..." "da pruža uvid u to šta se dešava na platnima širom sveta", posvetivši pažnju svakom umetniku pojedinačno. I u ostalim dvama prikazima obrazlažu se dela svih umetnika, ali je zanimljivo da sva tri teksta uočavaju "tamne tonove", koje je najadekvatnije definisao Lorne Roberts (Njinnipeg free press) u naslovu svoje kritike: "Magla rata visi iznad srpskih slikarskih dela". Tako, na primer, u grafikama Todora naslućuje "horor poslednjeg rata", a u slikama Kneževića (u kojima identifikuje predeo, grad ili šumu), otkriva njihovu "zamračenost uzburkanom maglom", "maglom rata". Istovremeno zapaža da nisu svi radovi "uzburkani i avetinjski", naročito mlađih umetnika, navodeći slike Olivera Ristić, čiji ga radovi podsećaju na nemačkog slikara moderne Augusta Makea, koji je poginuo u Prvom svetskom ratu nagoveštavajući u svojim platnima ratne strahote. Najradikalnije je shvatanje Kentona Smita (Arts&Cultur), koji u najavi izložbe na celoj stranici naglašava "jak utisak koji daju iskrivljene ljudske forme – naročito ženska tela". Slike, po njemu, "otkrivaju izražene noćne more, poseduju osećaj latentnog psihičkog, mentalnog čak i seksualnog nasilja", da bi ustanovio i potpuno kontrastnu, fovističku "znatno topliju paletu Sretena Nikčevića", i tako dalje.

Uglavnom, u Kanadi je izgleda uobičajeno da se na skoro celoj prvoj strani novina objavi reprodukcija dela jednog umetnika, ovog puta grafika Predraga Otaševića. U Srbiji je, pak, normalno da se o prvom kolektivnom izlaganju šumadijskih likovnih umetnika van Evrope objavi jedna kraća najava u kragujevačkom nedeljniku "Svetlost" i još kraća vest u beogradskim "Novostima".